

TÜRK DÜNYASI

Talas Savaşı

Müslüman Araplarla Çinliler Talas ırmağı yakınlarında karşılaştılar. Türk boylarından Karluklar bu savaşta Müslüman Arapları destekleyerek savaşı kazanmalarını sağladılar (751).

Bu savaşın sonucunda;

- Orta Asya Çinlilerin egemenliğine girmekten kurtulmuştur.
- Türklerle Müslüman Araplar arasındaki ilişkiler iyileşmiş, savaşların yerini dostluklar almıştır.
- Türklerle Müslüman Araplar arasında ticari ilişkiler gelişmiştir.
- Türkler kitleler halinde İslâmiyet'i kabul etmeye başlamıştır. Talas Savaşı Türk - İslâm tarihinin başlangıcı kabul edilmiştir.
- Dünya kültür tarihi bakımından önemli kabul edilen kâğıt, Çin'in dışında yayılmaya başlamıştır.

Türklerin İslâmiyet'e Girmeleri

Türklerin Müslüman olmalarında;

- Müslüman tüccarların faaliyetleri
- Türklerde tek tanrı inancının yaygın olması
- Türklerdeki cihan hakimiyeti anlayışının İslâmiyet'teki fetih anlayışına benzemesi

- İslâm dini ile eski Türk inançları arasında benzerlik bulunması (ahiret, cennet, cehennem, kurban kesme)

etkili olmuştur.

Türkler İslâmiyet'i kabulleriyle;

- İslâmiyet'i daha geniş bir alana yaymışlardır (Pakistan, Afganistan, Bangladeş ve Hindistan'ın bir kısmı ile Balkanlar).
- İslâm dünyasındaki ayrılıkları ortadan kaldırmaya çalışmışlar ve halifeyi korumuşlardır.

Türk – İslâm Devletleri

1. Karahanlılar (840 - 1212)

Karahanlılar Devleti, Uygurların dağılmasından sonra Karluk, Yağma ve Çiğil Türkleri tarafından Doğu ve Batı Türkistan'da kurulmuştur (840). Karahanlı hükümdarlarından **Satuk Buğra Han**'ın etkisiyle Karahanlılar arasında İslâmiyet'in yayılması hızlanmış ve Karahanlılar Orta Asya'da ilk Müslüman Türk devleti haline gelmiştir.

Türklerin İslâmiyet'e geçişlerinde ve Türk kültürüyle İslâm kültürünün kaynaşmasında etkili olan Karahanlıların parçalanmasında taht kavgaları etkili olmuştur.

Kültür ve uygarlık alanında ilerleyen Karahanlılar;

- Türkçe'ye önem vermişler ve resmi dil olarak kullanmışlardır. Türk dilini ve kültürünü devam ettiren Karahanlılar ilk Türk - İslâm eserlerini ortaya koymuşlardır. En önemli eserleri, **Yusuf Has Hacib**'in Kutadgu Bilig ve **Kaşgarlı Mahmut**'un Divan'ı Lügati't Türk adlı eserleridir.
- Türk - İslâm tarihinde ilk medreseleri kurarak eğitime önem vermişlerdir.

- Türk tarihinde ilk kervansarayları kurarak ticareti geliştirmişlerdir.

2. Gazneliler (963 - 1187)

Gazneliler Devleti, Afganistan'daki Gazne şehrinde Samanoğullarının Herat valisi Alp Tiğın tarafından kurulmuştur (963). Gazneliler en parlak dönemlerini Sultan Mahmut zamanında yaşamışlardır.

Sultan Mahmut döneminde Gazneliler, Hindistan'a 17 sefer düzenleyerek Kuzey Hindistan'a hakim olmuşlar ve burada İslâmiyet'i yaymışlardır. Dandanakan Savaşı'nı kaybeden Gazneliler dağılma sürecine girmişler ve eski güçlerini kaybetmişlerdir. Gazneliler, Afganlı bir kavim olan Gurlular tarafından yıkılmıştır (1187).

Gaznelilerin birçok ulusu (Türkler, İranlılar, Hindular, Gurlular) bünyesinde bulundurmaları parçalanmalarında ve yıkılmalarında önemli rol oynamıştır.

3. Büyük Selçuklular (1040 - 1157)

Büyük Selçuklu Devleti'nin Kuruluşu ve Genişlemesi

Tuğrul ve Çağrı Beylerin yönetimindeki Selçuklular Maveraünnehir'e girdikten sonra Karahanlılarla ve Gaznelilerle savaşlar yaptılar. Selçukluların Horasan'a girmek istemesi Selçuklu - Gazneli savaşlarını hızlandırmıştır. İki taraf arasında yapılan **Dandanakan Savaşı**'nı Selçuklular kazanmıştır (1040). Bu savaştan sonra; Büyük Selçuklu Devleti, bütün kurumlarıyla bağımsız hale gelmiştir.

Tuğrul Bey Dönemi (1040 - 1063)

Selçuklu orduları **Pasinler Savaşı**'nda Bizans ve Ermeni kuvvetlerini mağlup etti (1048). Böylece Doğu Anadolu' nun kontrolü Selçukluların eline geçmiştir.

Şif Büveyhoğulları Abbasi halifesini esir edince, Tuğrul Bey Bağdat Seferi'ne çıkarak halifeyi esaretten kurtarmıştır (1055). Bu gelişme üzerine halife Tuğrul Bey'i, "**Doğunun ve batının hükümdarı**" ilan etmiştir. Bağdat Seferi'nden sonra Büyük Selçuklu Devleti İslâm dünyasının siyasal liderliğini üstlenmiş, Abbasi halifesi ise dini liderliğini devam ettirmiştir.

Alp Arslan Dönemi (1040 – 1063)

Alp Arslan döneminin en önemli gelişmesi Bizans ile yapılan Malazgirt Savaşı'dır. Türklerin Anadolu üzerine düzenlediği seferlerin artması üzerine Bizans, Türkleri Anadolu'dan atmaya karar verdi.

İki ordu arasında Muş yakınlarında yapılan **Malazgirt Savaşı**'nı Büyük Selçuklular kazanmıştır (1071).

Malazgirt Savaşı'nın sonucunda;

- Türkler Anadolu'ya yerleşmeye başlamış ve Anadolu Türk yurdu haline gelmiştir.
- İslâm dünyası üzerindeki Bizans baskısı sona ermiştir.
- Türklerin batı yönünde ilerlemesi ve Bizans'ın kışkırtmaları sonucunda Türk - İslâm dünyası üzerine Haçlı Seferleri başlamıştır.
- Anadolu'nun fethini hızlandırmak ve Türkleşmesini sağlamak için ilk beylikler kurulmuştur.

Melikşah Dönemi (1072 - 1092)

Büyük Selçuklu Devleti Melikşah döneminde en geniş sınırlarına ulaşmış ve en parlak dönemini yaşamıştır. Türk - İslâm büyüklerine karşı suikastler düzenleyen Batınilere karşı başlatılan mücadele Melikşah'ın ölümü üzerine sonuçlandırılmamıştır.

Büyük Selçuklu Devleti'nin Parçalanma Nedenleri

Büyük Selçuklu Devleti'nin yıkılmasında;

- Hükümdar ailesi arasında taht kavgaları çıkması ve Selçuklu prenslerinin ayaklanmaları
- Devlete küstürülen Oğuzların ayaklanması
- Şîî Fatimilerin ve Batınilerin zararlı faaliyetleri
- Merkezi otoritenin zayıflamasından yararlanan atabeylerin ayaklanarak bağımsızlıklarını ilan etmeleri gibi nedenler etkili olmuştur.

Türk - İslâm Devletlerinde Hakimiyet Anlayışı

Türklerin hakimiyet anlayışına göre, tanrı yeryüzünü yönetme yetkisini (Kut) Türk hükümdarlarına vermiştir. Kut anlayışına göre, ülke toprakları hanedan üyelerinin ortak malı kabul edilmiştir. Bu sisteme göre sık sık taht kavgaları çıkmış ve Türk devletleri kısa sürede parçalanmıştır.

Atabeylik Sistemi

Selçuklu şehzadelerini eğiten, iyi bir yönetici ve komutan olarak yetişmesini sağlayan bilgili, tecrübeli görevlilere "**Atabey**" denilmiştir. Şehzadelerin yanında önemli bir etkinliğe sahip olan atabeyler, merkezi otoritenin zayıfladığı dönemlerde bağımsızlıklarını ilan ederek devletin parçalanmasına neden olmuşlardır.

İkta Sistemi

Gelirleri hizmet ve mal karşılığı olarak komutanlara, askerlere ve devlet memurlarına verilen topraklara ikta denir.

İktaların faydaları şunlardır:

- Toprak gelirleriyle memur maaşları karşılanmış ve iktalarda savaşa hazır askerler yetiştirilmiştir.
- Üretim kontrol altına alınarak artırılmıştır.
- Taşrada devlet otoritesi sağlanmıştır.
- Göçebe Türkmenlerin yerleşik hayata geçmesi sağlanmıştır.